

روزنامه‌نگاران:

از «حق دانستن» خود در ایران

استفاده کنید

قانون «انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات» در سال ۱۳۸۸ تصویب و در سال ۱۳۹۳ لازم الاجرا شد. طبق این قانون، شما حق دارید از نهادهای عمومی درخواست اطلاعات کنید و آن‌ها موظف هستند، به جز در موارد محدود و خاص، این اطلاعات را در اختیار شما قرار دهند. نهادها همچنین موظفند اطلاعاتی راجع به سیاست‌ها، ساختارهای تشکیلاتی، خریدها، تدارکات و خدماتشان منتشر کنند.

ARTICLE 19

تیر ۱۳۹۹

چه کسی می‌تواند درخواست اطلاعات کند؟

تمام شهروندان ایرانی و اشخاص حقوقی (حتی موسسات عمومی) حق دسترسی به اطلاعات دارند. این یعنی افرادی چون روزنامه‌نگاران، وبلاگ‌نویسان، انجمن‌های مطبوعاتی و سازمان‌های خبری، همه می‌توانند درخواست اطلاعات کنند.

در واقع مقامات دولتی، مشخصاً فعالین رسانه‌ای را تشویق کرده‌اند که از طریق این درگاه (در ادامه، بیشتر راجع به این درگاه گفته‌ایم) درخواست اطلاعات کنند و آموزش‌هایی برای چگونگی استفاده از این ابزار برگزار کرده‌اند.

رسانه‌ها به خصوص تشویق شده‌اند که از این درگاه استفاده کنند

چه نوع اطلاعاتی را می‌توان درخواست کرد؟

شما می‌توانید هر نوع اطلاعاتی که در اختیار نهادهای عمومی باشد را درخواست کنید، برای مثال نسخه قراردادها، گزارش‌های چاپ‌شده و نشده، ایمیل‌ها، مجموعه داده‌ها، جواز ساخت، رسید پرداخت‌های مالی و یا طرح کلی بودجه. این اطلاعات، مادامی که ثبت شده باشد، می‌تواند به هر شکلی باشد از جمله سند کتبی، فایل‌های سمعی بصری، تصاویر و داده‌ها به شکل فیزیکی یا الکترونیکی.

هر نوع اطلاعات از نهادهای عمومی به هر شکلی که باشد، به شرطی که ثبت شده باشد

آیا لازم است برای دریافت اطلاعات دلیل قانونی ارائه کنید؟

نه. بر اساس قانون، شما ملزم به ارائه دلیل قانونی برای درخواست اطلاعات نیستید. در واقع، ماده ۷ قانون، موسسات عمومی را از مطالبه دلیل یا توضیح برای درخواست اطلاعات منع کرده است. همچنین لازم نیست که کارت مطبوعاتی داشته باشید یا نشان دهید که روزنامه‌نگاری معتبر هستید تا درخواست اطلاعات کنید.

ارائه درخواست نیاز به دلیل و توجیه قانونی ندارد

این قانون چگونه می‌تواند به روزنامه‌نگاران کمک کند؟

این قانون پشتیبان پژوهش شما و نقش‌تان به عنوان ناظر جامعه است

این قانون، با پشتیبانی از پژوهش و تحقیقات و قدرت بخشیدن به نقش روزنامه‌نگاران به عنوان ناظران عمومی، ابزار مهمی در اختیار شما قرار می‌دهد. قانون به شما این امکان را می‌دهد که به اطلاعات نهادهای عمومی دسترسی پیدا کنید تا پرده از فساد و سوء هزینه، آلودگی‌های زیست‌محیطی، قراردادهای مشکوک برای پروژه‌های عمومی، و ناکارآمدی در ارائه خدمات عمومی همچون خدمات درمانی بردارید. اطلاعاتی که از طریق این قانون به دست می‌آید نمی‌تواند صرفاً به عنوان اطلاعات غلط، مردود اعلام شود چرا که از نهادهای دولتی دریافت شده است. دسترسی به این اطلاعات، برای این‌که روزنامه‌نگاران بتوانند نقش‌شان را در ایجاد بحث‌های عمومی و انعکاس صدای مردم بازی کنند، حیاتی است.

نهادهایی که مشمول این قانون می‌شوند

این قانون تمام سازمان‌ها و نهادهای وابسته به حکومت – به معنای عام کلمه – که شامل تمام ارکان و اجزای آن از جمله قوه‌های سه‌گانه مجریه، مقننه و قضائیه است و همچنین نهادهای وابسته به آن‌ها از جمله استان‌داری و شهرداری‌ها را در برمی‌گیرد. همچنین نهادهای خصوصی از جمله شرکت‌ها و سازمان‌های غیردولتی که خدمات عمومی ارائه می‌کنند نیز مشمول این قانون می‌شوند. هرچند قابلیت اجرای این قانون در رابطه با نهادهایی که زیر نظر مستقیم رهبر جمهوری اسلامی قرار می‌گیرند، با محدودیت‌هایی روبه‌رو است.

چگونه درخواست اطلاعات کنیم

راه‌های متعددی برای ثبت درخواست اطلاعات وجود دارد:

- استفاده از درگاه اینترنتی رسمی آزادی اطلاعات <http://foia.iran.gov.ir>
- ارسال اینترنتی فرم از طریق وبسایت موسسه (یا سایر راه‌های تماس الکترونیکی)
- ارسال با پست
- مراجعه حضوری به واحد اطلاع رسانی نهاد مورد نظر و تسلیم درخواست اطلاعات

هنگام درخواست اطلاعات، باید اطلاعاتی راجع به خودتان ارائه کنید از جمله نام، شماره کارت ملی یا شماره ثبت (برای اشخاص حقوقی)، نشانی و شماره تلفنی در ایران. برای خدمات دولت الکترونیک، باید با استفاده از کد ملی ثبت نام کنید.

وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مدیریت درگاه اینترنتی آنلاین برای دریافت درخواست اطلاعات و ثبت درخواست‌های تجدید نظر را به عهده دارد. درگاه آنلاین اینترنتی قرار است پلتفرم اصلی برای متقاضیان اطلاعات باشد و در حال حاضر به بسیاری از نهادهای عمومی متصل است.

ثبت درخواست از چند راه ممکن است. از جمله:

<http://foia.iran.gov.ir>

نهادهای باید ظرف ده روز کاری پاسخ دهند.

نهادهای عمومی و خصوصی باید ظرف ده روز کاری به درخواستها پاسخ دهند. نهادهای موظفند که هنگام تشخیص این که با چه سرعتی به درخواستها پاسخ می‌دهند، ماهیت، فوریت و ضرورت درخواست را در نظر بگیرند. در نتیجه پاسخ به درخواستها ممکن است سریع‌تر از ده روز باشد.

نهادهای عمومی باید بلافاصله رسید کتبی یا الکترونیکی که حاوی تاریخ و شماره درخواست باشد را به متقاضی ارائه کنند. درخواست را می‌توان از طریق درگاه اینترنتی ردگیری کرد.

نهادهای باید به یکی از چهار شیوه، حسب درخواست متقاضی، به درخواست پاسخ دهند:

- پاسخ اینترنتی از طریق نشانی ایمیل داخلی متقاضی
- پاسخ اینترنتی از طریق شماره پرونده ملی متقاضی
- پاسخ به صورت کتبی به نشانی و کد پستی ارائه شده توسط متقاضی
- به صورت کتبی با مراجعه حضوری

این قانون، نهادهای را از ارائه پاسخ به روزنامه‌نگاران از راه‌های سریع‌تر مثلاً از طریق مسئول روابط عمومی یا سایر مجاری منع نمی‌کند.

درخواست اطلاعات چقدر هزینه دارد؟

به طور کلی، دسترسی به اطلاعات باید رایگان باشد اگرچه امکان دارد برخی درخواستها هزینه‌ای دربرداشته باشند. نهادهای اجرایی می‌توانند درآمدهای حاصل از فروش انتشارات و نرم‌افزارها را، به شرط اینکه این تعرفه‌ها به تایید کمیسیون رسیده باشد، صرف پوشش هزینه‌های خدمات کنند. سایر نهادهای نیز اجازه دارند برای خدماتشان تقاضای هزینه کنند. اما تاکنون اغلب درخواستها بدون دریافت هزینه پاسخ داده شده‌اند.

بیشتر درخواستها باید رایگان انجام شوند

استثنائات بر ارائه اطلاعات

قانون (در مواد ۱۳ تا ۱۷) هفت استثنا بر ارائه اطلاعات تعیین کرده است. خودداری از ارائه کردن اطلاعات در صورتی مجاز است که اطلاعات مربوط به موارد زیر باشد:

- اسرار دولتی (چنانکه در قانون اسرار دولتی سال ۱۳۵۳ تعیین شده)
- حفظ حریم خصوصی
- حفظ اطلاعات مرتبط با سلامت یا تجارت
- امنیت و آسایش عمومی
- پیشگیری از جرائم یا کشف آنها، بازداشت یا تعقیب مجرمان
- بازرسی و جمع‌آوری مالیاتی یا هزینه‌های حقوقی
- اعمال نظارت بر مهاجرت به کشور

هفت استثنا وجود دارد

همچنین، درخواست در صورتی می‌تواند رد شود که منجر به انتشار اطلاعاتی شود که «موجب هتک عرض و حیثیت افراد یا مغایر عفت عمومی و یا اشاعه فحشا» تشخیص داده شود.

این استثنائات عموماً مطلق نیستند. بسیاری از آنها نهادها را ملزم می‌کنند که نوعی اضرار به نهاد یا منافع سایرین را نشان دهند.

مهم است توجه داشته باشید که استثنائات هفتگانه فوق در مواردی که درخواست شما منجر به بر ملا شدن مخاطرات زیست‌محیطی یا تهدیدی برای بهداشت عمومی شود، اعمال نمی‌شوند. این یعنی درخواست شما در چنین مواردی نباید رد شود.

درخواست ممکن است به دلایل زیر نیز رد شود:

- وقتی نهادی درخواست را ناکامل بداند یا اطلاعات کافی در درخواست ارائه نشده باشد. در چنین مواردی متقاضی می‌تواند با تسلیم درخواست دیگری اطلاعات ناقص را تکمیل کند.
- متقاضی اسناد یا اطلاعاتی را درخواست کرده که علناً منتشر شده و از طریق وبسایت نهاد قابل دسترسی است. البته اطلاعات منتشر شده باید دقیقاً اطلاعات درخواستی شما باشد، نه چیزی مشابه یا ناقص‌تر از درخواست شما.

اگر درخواست شما برای دریافت اطلاعات رد شد، چه باید کرد؟

در صورتی که تقاضای اطلاعات رد شود، نهاد مربوطه باید دلایل قانونی این تصمیم را به متقاضی ارائه کند.

شما حق تقاضای تجدیدنظر دارید. اگر فکر می‌کنید درخواست شما به طور غیرقانونی رد شده است، می‌توانید از کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تجدیدنظرخواهی کنید. ارائه شکایت از طریق دولت الکترونیک و یا طرح مستقیم آن نزد کمیسیون ممکن است.

تلفن دبیرخانه: ۰۲۱۸۸۷۱۴۸۴۳
 نمابر (فاکس): ۰۲۱۸۸۷۱۵۱۳۶
 ایمیل: commission@iran.ir

در صورت رد شدن درخواست اطلاعات، از مراجع قضایی هم می‌توان تقاضای تجدیدنظر کرد. طبق قانون اساسی ایران و قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، شکایت علیه نهادهای دولتی از جمله کمیسیون اطلاعات را می‌توان به دیوان عدالت اداری ارائه کرد. شکایت را می‌توان به صورت حضوری و یا اینترنتی و آنلاین از طریق پلتفرم قوه قضائیه به نشانی <http://www.adliran.ir/> ارسال کرد.

این وبسایت در ضمن نشان می‌دهد که چطور می‌توانید تقاضای تجدیدنظر را نظراتان را تسلیم دیوان عدالت اداری کنید:

<https://divan-edalat.ir/show.php?page=documents>

نهادها موظف به انتشار کدام اطلاعات هستند؟

نهادهای عمومی و خصوصی باید فعالانه و حتی بدون دریافت درخواست، اطلاعاتی راجع به فعالیت‌های خود منتشر کنند. از جمله اطلاعاتی در مورد:

- وظایف و تعهدات قانونی
- قوانین و مقررات ناظر بر فعالیت‌های نهاد
- نمودار سازمانی و مسئولیت‌های هر پست سازمانی در درون نهاد تا پایین‌ترین سطح
- فهرست کامل مدیران
- فهرست تمام سازمان‌های زیرمجموعه نهاد و همچنین سازمان‌های مافوق و راه‌های دسترسی به آنها
- صفحه‌ای که امکان اعتراض به فعالیت‌های نهاد را فراهم می‌کند
- آگهی‌های حراج، مزایده و مناقصه که به روز شده‌اند

آیین‌نامه اجرایی سال ۱۳۹۳ قانون، فهرست کاملی از اطلاعاتی که نهادها موظفند در وبسایت خود منتشر کنند، در دسترس قرار می‌دهد.

با اطلاعات به دست آمده از طریق درخواست اطلاعات چه می‌توانید کنید؟

می‌توانید از اطلاعات به دست آمده در تحقیقات خود استفاده کنید.

اطلاعاتی که دریافت می‌کنید اطلاعات عمومی است و بر اساس قوانین و استانداردهای بی‌المللی، باید بتوانید از آن در گزارش‌ها یا تحقیقات خود استفاده کنید. اما قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات در رابطه با نشر و استفاده از اطلاعات به دست آمده از طریق درخواست اطلاعات ساکت است و تنها به شکل مبهم به قوانین و مقررات مربوطه ارجاع می‌دهد. برای محافظت از خود، به نوع درخواست اطلاعات، سازمان مورد درخواست و نحوه استفاده از اطلاعات به دست آمده دقت کافی کنید.

نقض این قانون منجر به مجازات‌های مدنی می‌شود

اگر نهادها از ارائه اطلاعاتی که محق به دریافت آن هستید خودداری کنند، چه اتفاقی می‌افتد؟

ماده ۲۲ قانون برای نقض عامدانه مقررات این قانون توسط نهادهای عمومی، از جمله محدود کردن غیرقانونی دسترسی به اطلاعات، پاک کردن یا تغییر اطلاعات و نقض مهلت‌های قانونی، جریمه نقدی بین ۳۰۰ هزار تا ۱۰۰ میلیون ریال در نظر گرفته است. شما می‌توانید از کمیسیون اطلاعات بخواهید که این جریمه‌ها را اعمال کند.

ارائه درخواست از بیرون از خاک ایران؟

تمام شهروندان ایران حق ارائه درخواست اطلاعات دارند، چه از درون و چه خارج از کشور. اما ثبت درخواست نیازمند اطلاعاتی است که در قسمت «چگونه درخواست اطلاعات کنیم» به آن اشاره کردیم. به نظر می‌رسد داشتن شماره تلفنی که در ایران ثبت شده باشد برای ایجاد صفحه در درگاه ضروری است. بنابراین اگر در خارج از ایران زندگی می‌کنید، احتمالاً به همکاری در ایران نیاز خواهید داشت که در ثبت درخواست به شما کمک کند.

اطلاعات بیشتر

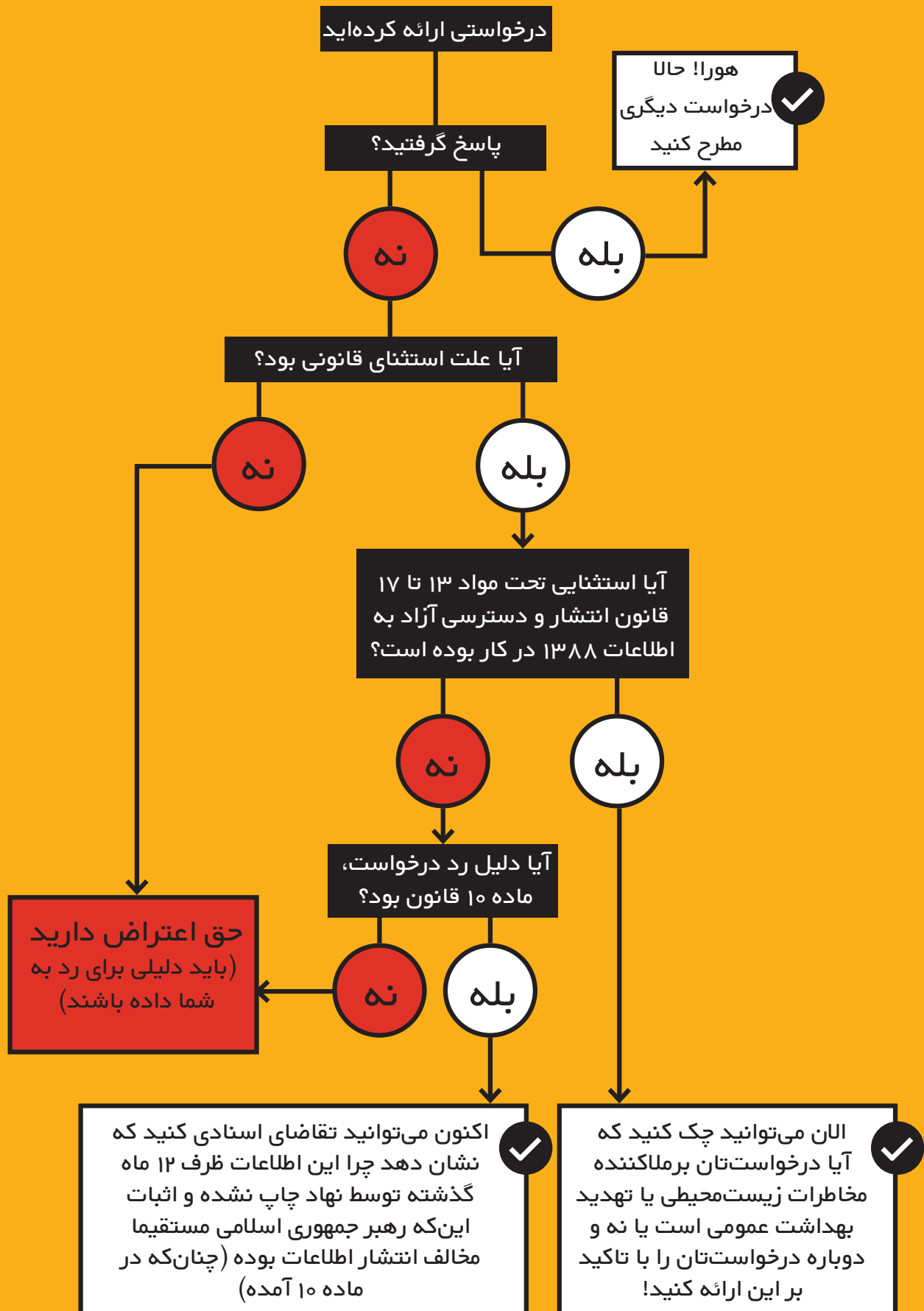
برای اطلاعات بیشتر به وبسایت article19.org مراجعه کنید:

- [درگاه تسلیم درخواست](#)
- [تحلیل حقوقی قانون آزادی اطلاعات در ایران](#)
- [راهنمای عمومی ارائه درخواست در ایران](#)

ارائه درخواست از خارج از کشور ممکن است اما به تلفنی که در ایران ثبت شده باشد نیاز دارید

اگر درخواست شما رد شود چه گزینه‌هایی دارید؟

دریچه

در صورت رد درخواست چه باید کرد؟

سارا نسبت به حق خود به دسترسی اطلاعات آگاهی دارد و می‌داند که استثنائاتی که قانون اعمال کرده شامل اطلاعاتی که می‌تواند منجر به برمل کردن مخاطرات زیست‌محیطی یا تهدیدهای موجود برای بهداشت عموم شود نیست.

سارا در این رابطه دست به تحقیق می‌زند و به مسائلی از جمله و پسماندهای خطرناکی که قرار است در نزدیکی آبراه‌های محلی مورد استفاده قرار بگیرد اشاره می‌کند. او همچنین به روشنی به قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات استناد می‌کند که بر اساس آن اطلاعات مربوط به مخاطرات زیست‌محیطی یا تهدیدهای متوجه بهداشت عمومی باید منتشر شوند.

سارا با استفاده از درگاه به دلیل رد غیرقانونی درخواستش شکایت می‌کند. درخواست او دوباره به همان علت رد می‌شود. به همین علت او تصمیم می‌گیرد دست به شکایت قانونی بزند.

سارا در این میان، مقاله‌ای در روزنامه محلی منتشر کرده و گزارش می‌دهد که چگونه درخواست‌های اولیه‌اش برای اطلاعات در این زمینه رد شده‌اند. انتشار این مقاله باعث می‌شود که ساکنین شهر نیز نزد شورای شهر بروند و خواهان این اطلاعات شوند.

اگرچه درخواست اطلاعات سارا رد شد و شکایتش هم پاسخی نگرفت، مقاله‌ی او باعث شد تا ساکنین محل دست به شکایت بزنند و شورا و شرکت را وادارند که اعتراف کنند قصد داشته‌اند از مواد خطرناک در نزدیکی آبراه‌های محلی استفاده کنند.

سارا مقاله‌اش را در زمانی مناسب منتشر کرده است چرا که انتخابات محلی نزدیک بوده و اعضای شورای شهر مشتاق به جلب نظر مثبت ساکنین شهر بودند.

اعضای شورای شهر قبول کردند تا زمانی که بررسی کامل و شفاف در رابطه با چگونگی استفاده از مواد خطرناک و دفن پسماندها توسط شرکت ساختمانی به عمل نیامده، پروژه عمرانی را متوقف کنند.

بررسی موردی

تحقیق در مورد پروژه‌های دولت محلی

ظرف ۱۰ روز به او نسخه‌ای از قرارداد و جواز ساخت ارائه می‌کنند. در جوازی که شورا صادر کرده نام شرکت خصوصی مسئول پروژه و همچنین توافق‌های ساخت و ساز - از جمله مواد خطرناک ساختمانی مورد استفاده - بین شرکت خصوصی و شورا ثبت شده است.

سارا از این اطلاعات استفاده می‌کند تا مقاله‌ای برای روزنامه محلی بنویسد و این مساله را عمومی کند. اما او می‌خواهد از این فراتر رود.

قدم بعدی چیست؟

سارا می‌خواهد راجع به مواد خطرناک مورد استفاده شرکت ساختمانی و اثرات آن بر روی ساکنین بیشتر بداند. او اکنون می‌داند درخواست اطلاعات دوم خود را به چه نهادهای بفرستد. او گزارش‌هایی در مورد انواع و میزان پسماندهایی که کارخانه تولید می‌کند و شیوه دفن آن‌ها را درخواست می‌کند.

سارا با دنبال کردن همان رویه سابق، درخواست خود را تقدیم شرکت ساختمانی - که به نظر او دارد خدمات عمومی ارائه می‌کند - و شورای شهر می‌کند. این مرتبه و پس از ۱۰ روز، درخواست او با این توجیه که اطلاعات مورد درخواست شامل «اطلاعات تجاری» و در نتیجه مشمول استثنائات قانون انتشار و دسترسی آزاد است، رد می‌شود.

سارا روزنامه‌نگار روزنامه‌ای محلی در شهرشان است. تعداد زیادی از ساکنین شهر شکایت کرده‌اند که کارخانه جدیدی در حال ساخت است که با مواد ساختمانی خطرناک سروکار دارد و ممکن است برای بهداشت عمومی منطقه خطرآفرین باشد. سارا تصمیم می‌گیرد از شورای شهر محل خود که ناظر بر فعالیت‌های شهرداری است، درخواست اطلاعات کند. اتفاقاً شهرداری شهر به پورتال آزادی اطلاعات دولت هم پیوسته است.

سارا در ابتدا نهاد دولتی ناظر بر پروژه را شناسایی کرده و تحقیق می‌کند که چه داده‌هایی در حال حاضر در مورد این پروژه ساختمانی در دسترس است. متأسفانه اطلاعات چندانی موجود نیست.

سارا سپس اولین درخواست اطلاعات خود از شورا را از طریق درگاه شهرداری تنظیم می‌کند. او درخواست خود را مختصر و ساده می‌نویسد و در آن تقاضای دریافت نسخه جواز ساخت کارخانه را می‌کند.

او با دنبال کردن دستورالعمل‌هایی که در درگاه آمده و پیشنهادها سازمان‌های حقوق بشری درخواستش را از طریق اینترنت ثبت می‌کند.

سارا در این مورد موفق می‌شود و آنچه درخواست کرده است را دریافت می‌کند. نهادهای مربوطه

